

Практична наукометрія у діяльності українських наукових бібліотек

Нова парадигма сучасної науки, трансформація глобальної системи наукових комунікацій вимагають зміщення функціональних акцентів у діяльності українських наукових бібліотек. Від необхідності змінюватися, впроваджувати прогресивні бібліотечні сервіси та інноваційні послуги, оцифровувати наявні фонди, актуалізувати форми дистанційного обслуговування – від цього сьогодні залежить ефективність діяльності наукової бібліотеки та її затребуваність суспільством.

Останніми роками світова бібліотечна практика демонструє, що найтрендовіші послуги пов'язані з підтримкою наукових досліджень, упровадженням нових сервісів і послуг, що дозволяє українським науковим бібліотекам зміщувати вектор уваги до пріоритетності надання адекватних послуг користувачеві-науковцеві. Запровадження активного бібліотечного партнерства на всіх етапах наукового дослідження – від інформування та надання доступу до інформації до розповсюдження, аналізу та оцінки результатів дослідження – сприяє підвищенню якості наукових публікацій та відображенню їх у міжнародних наукометричних базах даних, а це, своєю чергою, підвищує імідж країни у світі. Ефективність висвітлення результатів наукових пошуків українських учених – вимога сьогодення та стратегія успіху країни загалом.

Саме для висвітлення цього важливого аспекту діяльності наукових бібліотек України 12 грудня 2023 р. відбувся тематичний семінар для бібліотекарів **«Наукометрія у практиці наукових бібліотек»**, який було проведено у змішаному форматі онлайнної та офлайнної зустрічі на платформі Zoom та у залі засідань Вченої ради Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (модератор – завідувачка відділу науково-методичної роботи Інституту бібліотекознавства НБУВ, кандидатка наук із соціальних комунікацій **О. Л. Сокур**).

Організатори заходу – Інститут бібліотекознавства спільно з Інститутом інформаційних технологій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

У роботі семінару взяли участь близько 80 учасників зі всіх куточків України, зокрема: фахівці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, Національної наукової медичної бібліотеки України, Національної історичної бібліотеки України, Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки, Одеської національної наукової бібліотеки, Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Короленка, Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного, Державної науково-технічної бібліотеки України, Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету, Науково-технічної бібліотеки Українського державного університету науки і технологій, Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка, бібліотеки Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України, Інституту металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України, Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України, Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України, Інституту молекулярної біології і генетики НАН України, Інституту клітинної біології та генетичної інженерії

НАН України, Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України, Інституту археології НАН України, Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України, Інституту відновлювальної енергетики НАН України, Інституту надтвердих матеріалів імені В. М. Бакуля НАН України, Інституту експериментальної патології, онкології та радіобіології імені Р. Є. Кавецького НАН України, Інституту проблем кріобіології і кріомедицини НАН України, Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, Інституту теоретичної фізики НАН України, Інституту технічної теплофізики НАН України, Радіоастрономічного інституту НАН України, Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України, Інституту радіофізики та електроніки ім. О. Я. Усикова НАН України, Фізико-механічний інститут ім. Г. В. Карпенка НАН України та інші.

Змістовною була доповідь завідувачки відділу бібліометрії та наукометрії Інституту інформаційних технологій НБУВ, кандидатки наук із соціальних комунікацій **Тетяни Симоненко** «Національний бібліометричний проект: 10 років на службі України». Наголошено, що цей проект виступає потужним загальнонаціональним інструментом для популяризації наукового доробку українських вчених у світі. Створена фахівцями Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського інформаційно-аналітична система «Бібліометрика української науки» дає можливість отримати інформацію щодо представництва публікацій українських учених у професійних профільних видання, насамперед тих, що індексуються у зарубіжних наукометричних базах даних Scopus, Web of Science, Google Scholar. Доповідачка детально зупинилася на умовах реєстрації у системі «Бібліометрика української науки» – національному бібліометричному і наукометричному сервісі, який призначений для формування у суспільстві цілісного уявлення про стан та динаміку процесів, що мають місце у науковому середовищі України. На конкретному прикладі учасникам було продемонстровано відображення досягнень науковця у Бібліометриці, Scopus, Web of Science та Google Scholar, а також праці вченого за ORCID у НБУВ. Також було наочно продемонстровано профіль установи у системі «Бібліометрика української науки» на прикладі Інституту ядерних досліджень Національної академії наук України (вчені установи та їх розподіл за різними показниками, місце Інституту в рейтингу установ НАН України за показником h-index у системах Scopus, Web of Science та Google Scholar. Завершила свій виступ Т. Симоненко словами одного із засновників бібліометрії і наукометрії Юджина Гарфільда (*англ.* Eugene Garfield) «наукометрія – потужний інформаційний інструмент для підтримки розвитку науки і, як будь-який інструмент, – від ядерної енергії до молотка – повинна бути правильно використана».

Виступ провідної бібліографіни наукової бібліотеки Інституту археології Національної академії наук України **Ірини Черновол** був присвячений висвітленню досвіду діяльності книгозбірні з упорядкування наукометричної бази даних учених цієї наукової установи. Наголошено на важливості упорядкування і оприлюднення результатів досліджень у вигляді бібліометричних портретів як науковців, так і установи загалом, адже це є своєрідним звітом суспільству за здійснювану наукову діяльність. Доповідачка детально зупинилася на методиці здійснення цього виду діяльності та ознайомила присутніх з навчальними посібниками і ресурсами в Інтернеті, які допомагають у роботі зі системами Scopus, Web of Science.

Надзвичайно інформативним був виступ завідувачки сектору інформаційно-аналітичної роботи інформаційно-бібліографічного відділу Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету **Ольги Куц** «Наукометричний та аналітичний супровід публікаційної діяльності університету в роботі наукової бібліотеки

Харківського національного медичного університету». Доповідачка докладно розповіла про історію розбудови цього одного з найстаріших в Україні закладів вищої освіти, окремо зупинившись на потужному професорсько-викладацькому складі університету. Також учасники були ознайомлені зі структурою наукової бібліотеки ХНМУ (дев'ять відділів, 10 секторів, сім абонементів, 20 читальних залів), кількісною і якісною структурою її фондів (1,33 млн прим.), Репозитарієм, Електронним каталогом, Фондом оцифрованих книжок (47 тис. у цифровому форматі). О. Куц детально зупинилася на інформаційно-аналітичній підтримці та супроводі науково-публікаційної діяльності науковців університету, підкресливши, що пріоритетним напрямом співпраці вчених зі структурним підрозділом, який вона очолює, залишається надання індивідуальних консультацій щодо використання наукометричних платформ. Учасники засідання детально ознайомилися з показниками ХНМУ у системах Scopus та Web of Science (усього публікацій, загальна кількість цитувань, h-index). Перша редакція профілю університету виявила 25 розбіжностей у назві установи, їх усунення сприяло збільшенню кількості публікацій у профілі ХНМУ більш ніж на 300 статей та 150 авторів. Нині за даними системи «Бібліотетрика української науки» університет посідає 53 місце у загальному рейтингу серед 440 закладів вищої освіти та наукових установ України, а за даними Міжнародного рейтингу університетів світу Top Universities by Citations in Top Google Scholar profiles посідає 35 місце.

Окремо доповідачка висвітлила заходи, які були проведені з 2019 р. науковою бібліотекою ХНМУ з популяризації цього напрямку серед науковців університету: семінар «Представництво у цифровому просторі як складова бренду науковця» (2019); вебінари щодо алгоритмів роботи з авторськими профілями у спеціалізованих сервісах (Google Scholar, Publons, Scopus, ORCID) та системами управління бібліографічною інформацією на прикладі менеджера цитувань Medeley (2020); круглий стіл в онлайн-форматі «Інформаційно-ресурсна база ХНМУ як складова інтеграції до європейського освітньо-наукового простору» (2021); методичний вебінар «Інформаційно-ресурсна база ХНМУ» та заняття Pro Resources в рамках 5-ї Школи молодого науковця для членів Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених ХНМУ (2022); тренінг «Міжнародні наукометричні бази даних Scopus та Web of Science: особливості пошуку релевантної інформації» та методичний вебінар щодо оптимізації персональних профілів у спеціалізованих сервісах «Онлайн-ідентичність автора наукових публікацій» (2023).

Усі виступи супроводжувалися презентаціями, насиченими яскравим ілюстративним матеріалом.

Підбиваючи підсумки науково-методичного семінару «Наукометрія у практиці наукових бібліотек», О. Сокур подякувала учасникам і доповідачам за плідну роботу та висловила надію на подальшу результативну співпрацю фахівців інформаційно-бібліотечної сфери України у розбудові національного наукового інформаційного простору.

Олена Сокур,

кандидатка наук із соціальних комунікацій,
завідувачка відділу науково-методичної роботи,

Інститут бібліотекознавства,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

e-mail: sokuro@ukr.net